

islam kültürünün etkisinde bir yahudi filozof musa b. meymun

ENVER ARPA

Önde gelen bir Yahudi din bilgini ve filozofu olan Ebu İmran Musa İbn Meymun, Endülüs'ün başkenti Kurtuba'da doğmuş ve tahsilini gençlik yıllarını geçirdiği bu şehirde yapmıştır. Tarihsel şahsiyetlerin iyi anlaşılması, yaşadıkları dönemlerin tahliyle ancak mümkün olur. İncelememiz için öngörülen hacim, detaylı bir incelemeye imkan tanımamaktadır. Ancak kısa da olsa İbn Meymun'un yetiştiği ortam olan Endülüs ve Kurtuba'dan bahsetmemiz yararlı olacaktır.

Endülüs; Vadiyu'l- Kebir nehri ile Segura çayının güneyinde kalan İspanya ve Portekiz'i içine alan bölgeye, Müslümanların hakimiyeti döneminde verilen isimdir. Endülüs (Andalucia) ismi, bugün hâlâ İspanya'da kullanılmakta ve Almeria (Elmeriye), Granada (Gırnata), Jaen (Ceyyan), Cordoba (Kurtuba), Sevilla (İşbiliyye), Huelva (Velbe),

Malaga (Mâleka) ve Cadiz (Kâdis) vilayetlerini içine alan bölgeyi ifade etmektedir. (DİA 11/211)

711 yılında Tarık bin Ziyad komutasındaki İslam ordusu tarafından fethedildikten sonra Müslümanlar kısa bir sürede burada muhteşem bir medeniyet tesis etmişlerdir. Endülüs devletinin merkezine çevrilen ve o dönemde 200.000 hane ve 1.000.000 nüfusu bulunan Kurtuba şehrinde 80.000 saray ve konak, 600 cami, 80 mektep, 50 hastane, 900 hamam, 600 han yapılmıştır. Sadece Kurtuba kütüphanesinde 600.000 cilt kitap bulunduğu söylenmektedir. X. Yüzyılın sonlarında yönetime gelen Hacib İbn Ebu Amir el-Mansur zamanında bir ilim merkezi haline gelen Kurtuba; Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'dan ilim adamlarını cezb etmiş ve dünyanın çeşitli bölgelerinden öğrencilerin ilim tahsili için akın ettikleri bir şehir haline gelmiştir. (İslamî Bilgiler Ansiklopedisi 1/214)

Sadece Kurtuba kütüphanesinde 600.000 cilt kitap bulunduğu söylenmektedir. X. Yüzyılın sonlarında yönetime gelen Hacib İbn Ebu Amir el-Mansur zamanında bir ilim merkezi haline gelen Kurtuba; Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'dan ilim adamlarını cezb etmiş...

Atlas Okyanusu'nun 200 km. uzağında ve deniz seviyesinden 100 m. yükseklikte Guadalquivir (Vadiyu'l-Kebir) nehrinin kenarında yer alan ve İspanyolca adı Cordoba olan Kurtuba şehri, tarihi boyunca çeşitli ilim dallarında özellikle edebiyatta temayüz etmiştir. İslamî dönemde de çeşitli alanlarda yetişen alimleriyle ün salmıştır. el-İk-dul-Ferid adlı şiir antolojisi, Doğuda ve Batıda ün salan İbn Abdurabbih, ünlü filozof İbn Meserre, Tavkül-Hamame yazarı ve tarihçi İbn Hazm, Hay bin Yakzan'ın yazarı İbn

Tufeyl, Maliki fakihi İbn Rüşd ve torunu filozof İbn Rüşd, kıraat alimi Danî, tarihçi, fıkıh ve hadis alimi İbn Beşküval, hadisçi Ahmed b. Ömer el-Kurtubî, hadisçi, kıraat ve nahiv alimi İbn Sa'dûn el-Kurtubî ile incelememizin konusu olan İbn Meymun bu dönemde temayüz etmiş alimler olarak dikkat çekmektedirler. (DİA 26/452) İspanya Müslümanları, sağladıkları ilmi gelişimle tarihte seçkin bir rol oynamış, Avrupa'da bilimin canlanmasının temellerini atmışlardır.

İslamî dönemde Kurtuba, kozmopolit bir yapıya sahipti ve şehirde Araplar, Franklar, Slavlar, Suriyeliler, Berberiler, Grekler, Gotlar, İspanyol Romanlar ve Batı Afrikalı zenciler iç içe yaşıyordu.

Musa b. Meymun, kendi döneminde medeniyetin beşiği sayılan Kurtuba şehrinde 30 Mart 1135 yılında doğmuştur. Yahudi dini ilimlerinin yanı sıra tabii ve felsefi alanlarda da bilgili bir alim olan babası Meymun, Kurtuba Yahudi _erî Mahkemesi'nin kadılığı yapmaktaydı. Musa'nın yetişmesinde babasının bu birikimi önemli oranda etkili olmuştur.

Musa'nın yetiştiği dönemde Kurtuba şehri Müslümanlar için bir ilim ve kültür merkezi olduğu gibi Yahudiler için de bir ilim merkezi konumundaydı. Ancak İslam kültürünün bu dönemde belirgin bir üstünlüğü söz konusu idi. Dokuzuncu yüzyıldan itibaren Kurtuba'da yaşayan Hıristiyanlar ve diğer dinlere mensup milletler, Müslümanların yaşam tarzını benimsemeye başlamış, Arap şiirinden ve edebiyatından zevk alıp İslam'ın felsefe ve ilahiyat konularındaki öğretilerine merak duymuşlardır. Kurtuba'da yaşayan Yahudiler de Müslümanlara ait eğitim merkezlerinde tahsil görüp onların ilmî faaliyetlerinden yararlanıyorlardı. Yahudi dinine mensup olmasına rağmen Musa da bu ortamı tenfeffüs etmiş ve İslamî

ilimler hakkında da iyi bir birikime ulaşmıştır. İlk eğitimini bazı Yahudi alimlerden alan Musa, Müslüman alimlerden de çeşitli konularda dersler almıştır. Delaletu'l-Hairin isimli eserinde (Atay baskısı, s. 297) İbn Eflah el-İşbili'nin oğlu ile biraya geldiğini, ünlü filozof Ebubekir b. Saiğ'in talebelerinden birinden ders aldığı bizzat ifade etmiştir. Çağdaşı ve aynı şehirde yaşamakta olan İbn Rüşd'den ders aldığı, bazı Yahudi ve gayri Yahudiler tarafından ifade edilmiş olsa da onun bu hususa işaret eden herhangi bir ifadesi bulunmamıştır. 1191 yılında talebesi Yusuf bin Yehuda'ya yazdığı mektupta: "Bugünlerde İbn Rüşd'ün, Aristo'nun kitapları hakkındaki el-Hiss ve'l-Mahsus adlı eseri hariç bütün eserlerini elde ettim. Gerçeği bulmakta başarıya ulaştığımı gördüm. Ancak henüz eserlerini incelemek için geniş bir vakit bulamadım" demektedir. (Atay, Önsöz) İbn Rüşd'den ders almamış olsa da onun eserlerinden istifade ettiği ve onun tesirinde kaldığı genellikle kabul görmektedir ve Musa, bu durumu bizzat kendisi ifade etmiştir:

"Aristo'nun eserleri bütün felsefi eserlerin esası sayılır ve bunlar ancak İskender, Themistias ve İbn Rüşd'ün şerh ve eserlerinin yardımı ile anlaşılır." (Wilkinson, Musa b. Meymun, Mısır, 1936, s. 63. Atay, Önsöz)

Musa, kendinden önceki Arap düşünür ve Filozofların yazılarını okumuş, Farabî ve İbn Sina'nın eserlerinden de yararlanarak Aristo felsefesini öğrenmiştir. (Meydan Larousse, 14/241)

Musa 14 yaşındayken 1148 yılında Abdulmunim bin Ali, Kurtuba'yı hakimiyeti altına alınca Yahudi ve Hıristiyanları ya Müslüman olmaya ya da göç etmeye zorladı. Yahudilerin bir kısmı Güney Fransa'ya bir kısmı ise Kuzey Afrika'ya göç etmek zorunda kalmıştır.

Musa'nın annesi onun doğumundan birkaç sene sonra vefat etmiştir. İki erkek, bir kız çocuk ve babadan oluşan Meymun ailesi de bu sebeple Güneye göç etmek zorunda kalmış ve o dönemde Hıristiyanların hakimiyetinde bulunan Almeria şehrine yerleşerek 1160 yılına kadar burada yaşamıştır. 1160 yılında Almeria da Muvahhidlerin eline geçince bu defa oradan Fas'a göç etmiştir. Yahudilerin kendi aralarında çıkan fikir ayrılıklarında Musa'nın Yahudiliğe bağlı ka-

Haçlılar, Yahudi ve Müslümanlara çeşitli eziyetlerde bulunuyorlardı. Bu yüzden 6 ay sonra 3 kardeş, Yahudilerin iyi muamele gördüğü Mısır'a göç etmiş, babaları ise Kudüs'te kalmıştır.

lınmasını ısrarla savunması ve Yahudileri inançlarını daha rahat yaşayabilecekleri yerlere göç etmeleri konusunda teşvik etmesi üzerine yönetimin tepkisini çeken Meymun ailesi Fas'tan da göç etmek zorunda kalmış, 1165 yılında o dönemde Haçlıların elinde bulunan Akka'ya yerleşmiştir. Ancak Haçlılar, Yahudi ve Müslümanlara çeşitli eziyetlerde bulunuyorlardı. Bu yüzden 6 ay sonra 3 kardeş, Yahudilerin iyi muamele gördüğü Mısır'a göç etmiş, babaları ise Kudüs'te kalmıştır. (Wilkinson, s. 9,16) Kudüs'te kalan baba Meymun, 1166 yılında vefat etmiştir. Musa'nın kardeşi Davut, Hint Denizinde batan gemide boğulmuş, Musa böylece hem kardeşini hem de ticarî servetini kaybetmiştir.

İbn Meymun Mısırda ünlü Komutan Selahaddin Eyyubî'nin sarayında itibar görmüş, saray hekimliğine kadar yükselmiş, Selahaddin'in iltifatlarına mazhar olmuştur. Selahaddin nezdindeki konumunu dindarlarının lehine kullanmış, onlara çeşitli kolaylıklar sağlamıştır. Yahudilerin hoşgörüle karşılandığı Mısır'da ilmî faaliyetlerine

devam eden Musa, Kahire'de Keldanice ve Yunanca öğrenmiş ve Fustat'ta Yahudilere ait okula müderris olarak atanmıştır. Çoğunluğu kendisi gibi Endülüs ve Fas göçmenlerinden oluşan Yahudi gençlerine eğitim veren Musa, burada dinî ve tabiiî bilimler (riyaziyyat, astronomi, felsefe gibi) dersleri vermiştir.

Fustat'ta Yahudi _erî Mahkemesinin bir üyesi olarak görev yapmıştır. Başkanlığa seçildikten sonra bazı yenilikler yapmış ve muskacılığı, gelinin komik kıyafetlerle topluluk önünde dans etmesi gibi bazı Yahudi geleneklerini yasaklamıştır.

Ancak o dönemde Mısır'da Yahudi cemaatinin lideri olan Yakup, onu çekememiş ve Yahudileri onun aleyhine kışkırtmıştır. Yakup'un bu tavrı fazla kabul görmemiş ve Yahudilere uyguladığı muamele sonucunda aleyhine ayaklanma başlamış ve 1172 yılında başkanlıktan alınarak yerine Haham Nataniil atanmıştır.

Musa, 1187 yılında Yahudi cemaatinin başkanı seçilinceye kadar Fustat'ta Yahudi _erî Mahkemesinin bir üyesi olarak görev yapmıştır. Başkanlığa seçildikten sonra bazı yenilikler yapmış ve muskacılığı, gelinin komik kıyafetlerle topluluk önünde dans etmesi gibi bazı Yahudi geleneklerini yasaklamıştır. Onun zamanında Mısır Yahudileri için bir cazibe merkezi haline dönmüştür.

Musa, Melik Efdal'in annesinin katibi olan Yahudi Ebul-Meali'nin kız kardeşiyle evlenmiş, kendi kız kardeşini de ona nikahlamıştır. [Atay, Önsöz, s.VII, Wilfinson, s.29] 50 yaşında gerçekleşen bu evlilikten Musa'nın bir kız ve bir erkek çocuğu olmuştur. Ancak kızı küçük yaşta vefat etmiştir. İbrahim adı-

nı verdiği oğlunu ise iyi bir tahsille yetiştirmiş, iyi bir tabip ve Yahudi din bilgini olmasını sağlamıştır.

Dinî görevinin yanı sıra tabiplik de yapan Musa, saray özel tabipliğinde bulunurken özel muayenehanesinde her dinden insanlara sağlık hizmeti sunmuştur. Tüm bu faaliyetlerinin yanı sıra telif işini de ihmal etmeyen Musa, oldukça genç sayılabilecek bir yaşta (23 Yaşında) Kitabı Mukaddes üzerinde incelemelerde bulunmuş, tıp ve felsefe alanlarında önemli eserler telif etmiştir.

Musa'nın eserleri, Yahudi şeriatına dair eserler, felsefî eserler ve tıbbî eserler olmak üzere üç gruba ayrılabilir. On yedi yaşlarında kaleme aldığı söylenen Makalat fî Sinaati'l-Mantık isimli eseri Müslüman mantıkçıların tesirini bariz bir şekilde açığa vurmaktadır. Arapça olarak telif edilen bu eser, Prof. Dr. Mübahat Türker tarafından Türkçe tercümesiyle birlikte basılmıştır. Müslümanlar arasında rağbet görmesini umarak Arapça olarak kaleme aldığı Kitabı's-Sirac isimli eseri umduğu rağbeti bulamamıştır. Bu eser el Mişna'nın ayrıntılı bir tefsiridir. Eserin baş tarafında Yahudilerde isnad ve rivayet tarihi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. (Atay, Önsöz, s.XII) Musa'ya Yahudiler nezdinde büyük bir itibar sağlayan eseri ise Mişna Tora isimli eseridir. İbranice kaleme alınan bu eser Yahudi şeriat eserlerine öncülük etmiş, Yahudilerin en önemli din ve ahlak kitabı olmuştur. (Atay, Önsöz, s.XIII) Kitabı'l Feraiz, Risaletu'l-Yemeniyye, Makale a'ni'l-B'as ve Delaletu'l-Hairin isimli eserleri yine Arapça olarak kaleme alınan eserleri arasındadır. En son zikredilen Delaletu'l-Hairin (Yoldan Sapanlara Kılavuz) isimli eseri, İbn Meymun'a dünya ölçeğinde ün kazandırmıştır. Felsefeye büyük bir rağbet gösteren İbn

Meymun'un bu eseri kaynağını akılda bulan felsefenin temel ilkelerini konu edinir. İbn Meymun akılcı bir filozoftur. Felsefesinde din (vahiy) ile aklın birbiriyle çelişmediğini ispatlamaya çalışmış, Allah vergisi olan vahiy ile insan zekasının bilimsel keşifleri arasında bir uyumsuzluk olamayacağını, çelişkinin görünürde olduğunu savunmuştur.

XII. Yüzyıl, Endülüs'teki felsefenin en parlak dönemini teşkil eder. Bu dönemde yetişen ve İslam dünyasının en büyük filozoflarından biri olarak kabul edilen İbn Rüşd Aristo felsefesinin en ünlü şarihlerinden biridir. İbn Rüşd ve diğer Müslüman filozoflar din ile aklın birbiriyle çelişmediğini, birbiriyle uyum içerisinde olduğunu ispatlamak için çaba sarf etmiş ve bu düşünceleri büyük bir zihin değişikliği meydana getirmiştir. İbn Rüşd'ün tesirinde kalan ve benzer bir metodu Yahudi dini için uygulamaya koyan İbn Meymun hem Yahudi hem de Hıristiyan ilahiyat çevrelerinde büyük bir tesir uyandırmıştır. Ünlü Batılı düşünürler, Albert Magnus, Duns Scottus, Spinoza, hatta Kant'ın ondan etkilendiği çeşitli ilmi araştırmalarla ispatlanmıştır. (DİA, 11/223, Meydan Larouse, 14/241)

Akılcı Müslüman filozoflardan etkilenen Musa, Eski Ahit'i felsefî, aklî bir yaklaşımla tefsir etmiş ancak dönemindeki muhafazakar Yahudiler'in tepkisine maruz kalmış ve Mutezilî olmakla itham edilmiştir. (Bertrand Russel, Batı Felsefesi Tarihi 2 (Ortaçağ), Bilgi yayınevi, 2. baskı, 1972, s. 196) Bununla birlikte Musa, Yahudi toplumunun sahip olduğu en etkileyici liderlerden olup onlar için -özellikle çağımızda- çok önemli bir şahsiyet ve gurur kaynağıdır. Yahudiler ona atfettikleri önemi şu şekilde ifade etmişlerdir: Musa'dan Musa'ya kadar, Musa gibisi gelmemistir.

Yahudiliğe mensup olmakla birlikte etki-

sinde kaldığı İslam kültürünün izlerini taşımasından, Metod olarak İslam kelamcılarına uymasından ve İslam dinine karşı oldukça saygılı davranmasından dolayı bazılarınınca Müslüman olduğu ileri sürülen, bazıları tarafından da İslam kelamcısı olarak kabul edilen İbn Meymun, kanaatimizce dininden hiç dönmemiş, ancak hoş görüye sahip ilkeli bir Yahudi bilim adamı olarak hayatını noktalamıştır.

1204 yılında 70 yaşında vefat eden Musa'nın ölümü üzerine Yahudiler'in yanı sıra Müslümanlar da 3 gün yas tutmuştur. Musa'nın naaşı Filistin topraklarındaki Taberiye şehrine defnedilmiş ve bu gün ziyarete açık halde bulunmaktadır.

Kısaca yaşam hikayesini sunduğumuz İbn Meymun, insanı tarihin seyri içerisinde ibret dolu bir karşılaştırmaya sevk etmektedir. Özellikle amacı ve stratejisi konusunda

Musa, Yahudi toplumunun sahip olduğu en etkileyici liderlerden olup onlar için -özellikle çağımızda- çok önemli bir şahsiyet ve gurur kaynağıdır. Yahudiler ona atfettikleri önemi şu şekilde ifade etmişlerdir: Musa'dan Musa'ya kadar, Musa gibisi gelmemiştir.

ciddî bir belirsizlik hatta manipülasyon bulunan "medeniyetler buluşması" ve "dinler arası diyalog" gibi kavramların ortalığa serpiştirildiği günümüzde İbn Meymun'un şahsında somutlaşan bu tarihî hoş görü ortamının tahlili önem kazanmaktadır.

Kur'an indiği sıralarda Yahudiler, çağın siyasetinde ve uygarlığında söz sahibi değillerdi. Hatta egemen bir güç bile değillerdi. _eriatları herhangi bir bölgede uygulanmıyordu. Zira Babiller döneminde Nabukad-nazar, daha sonraları ise Roma İmparatoru

Titus döneminde gerçekleşen korkunç saldırılarla önemli ölçüde zayıflamış, siyasal birliklerini tümüyle yitirmişlerdi. Roma yöneticilerinin uyguladığı baskı sonucu yurtlarını terk ederek İspanya'ya, doğu Avrupa'ya, Arabistan'a ve Fas'a kadar bölük pörçük dağılmış, kavim olma özelliğini de neredeyse yitirmişlerdir. (İslamoğlu, Adayış Risalesi, Denge Yay. 7. baskı, 1997, s.22-23.)

Endülüs'ün Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra rahat yüzü görmeye başlayan İspanya Yahudileri kültürel tarihlerinin en parlak dönemini oluşturmuşlardır. Russel'in tabiriyle bu dönemde ön saf-ta bir filozof (İbn Meymun) yetiştirmişlerdir. Muvahhidlerin uyguladığı baskı istisna edilirse Yahudiler engin bir hoşgörülle karşılanmış her türlü hak ve imkandan yararlanmaları sağlanmıştır. Bu dönemde üç semavî din arasında hayreti mucip bir diyalog sağlanmış, Doğu ve Batı Kültürü iç içe yaşama imkanı bulmuştur. Çeşitli kaynaklarda ifade edilen bu husus batılı müsteşrikler tarafından da tekid edilmektedir. Batı Felsefesi Tarihi'ni kaleme alan Russel, bu hususa şu şekilde değinmektedir:

Orta çağ boyunca Yahudilere, sadece Müslümanlar tarafından insanca muamele edilmiş, yalnızca Müslümanlar arasında felsefe yapma ve aydın düşünceyi sürdürme olanağı verilmiştir.

Orta çağ boyunca Yahudilere, sadece Müslümanlar tarafından insanca muamele edilmiş, yalnızca Müslümanlar arasında felsefe yapma ve aydın düşünceyi sürdürme olanağı verilmiştir. Orta çağ boyunca Müslümanlar Hıristiyanlardan daha uygar ve daha insandı. Hıristiyanlar Yahudilere

özellikle, dinsel heyecan dönemlerinde eziyet etmiştir. Haçlı seferleri tüyler ürpertici katliamlarla doludur. İslam ülkelerindeyse onlara hiçbir şekilde kötü muamele edilmemiştir. Özellikle Mauretania'luların (Kuzeybatı Afrikalıların) oturduğu bölgelerde (İspanya) Yahudiler bilime hizmet de etmişlerdir. Cordoba'da doğmuş olan İbn Meymun bazılarınca Spinoza felsefesinin kaynağı sayılmıştır. Hıristiyanlar, İspanya'yı yeniden ele geçirince onlara Mauretania'luların bilgisini aktaran daha çok Yahudiler olmuştur. İbranca, Grekçe, Arapça ve Aristoteles felsefesinden haberdar olan Yahudiler, bilgilerini daha az aydınlanmış kilise adamlarına iletmekten geri durmamıştır. Onlar aynı zamanda kimya ve astroloji türünden daha az istenir konularda da bilgi vermişlerdir kilise adamlarına. Ortaçağlardan sonra Yahudiler yine birey olarak insanlığa büyük ölçüde yardımda bulunmuşlardır, fakat sadece birey olarak, ırk olarak değil. (Russel, s. 57-58.)

Bu tavır, aslında istisnaî bazı uygulamaları bulunmakla birlikte İslamî yönetimlerde sık karşılaşılan bir tavidir. Sözelimi Meymun ailesinin de kısa bir süre iskan ettiği ve Hıristiyanların uyguladıkları eziyetler üzerine göç etmek zorunda kaldığı Akka şehrindeki aynı isimli kalenin ünlü Komutan Selahaddin el-Eyyubî (1175-1193) tarafından fethedilmesinden sonra yaşanan hadiseler bunun en somut örneğini teşkil etmektedir. Bu hadiseyi yine olaylara objektif bakabilen müsteşrik bir tarihçiden aktarmamız daha yararlı olacaktır. Müsteşrik Philip K. Hitti, Akka Kalesi Haçlılar tarafından kuşatıldıktan sonra yapılan anlaşmadan bahsederken, Haçlıların takındığı tavrı şu cümlelerle anlatmaktadır:

"Kararlaştırılan teslim şartları iki yüz bin altın para ve mukaddes Haç'ın tekrar yeri-

ne takılmasından ibaretti. Ay sonu gelip de bu para ödenmeyince, Rişar 2700 esir Müslüman askerin boynunun vurulması emrini verdi ki onun bu hareketi, Selahaddin Eyyubî'nin, vaktiyle Kudüs'ü Haçlılardan alıp fethettiği sırada ele geçirdiği Hıristiyan harp esirlerine karşı gösterdiği iyi muamele ile pek açık bir zıtlık içindeydi. Selahaddin de o sıralarda bunların serbest bırakılmaları için bir kurtuluş fidyesi tespit etmişti ve hatta bunlardan birkaç bini de fakir oldukları için, fidye temin edip kendilerini kurtaramamışlardı. Selahaddin ise kardeşinin de talep ve ricası üzerine bu gibi Haçlı esirlerinden bin kadarını kayıtsız şartsız azad etmişti. Kudüs patriğinin bundan ayrı gelip rica etmesi üzerine, bunlardan diğer bir kısmı da aynı şekilde azad edilip serbest bırakılmışlardı. Bu durum üzerine kardeşinin ve patriğin sadaka olarak üzerlerine düşen vazifeyi yerine getirmiş olduklarını düşünen Selahaddin, kendi adına ve sadaka olarak aynı harp esirlerinden geriye kalan sonuncu grubu da hiçbir fidye almaksızın azad etmişti." [Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi, 3/1046.]

Hoşgörü anlayışının mümtaz örneklerinin sergilendiği bu tarihsel dönemlerden günümüz dünyasına geldiğimizde tam tersi bir manzarayla karşılaşmaktayız. Demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi değerler yükselen değerler olarak lanse edilse de pratik, bunun tam aksi olarak tezahür etmektedir. İstisnaî bazı dönemleri bulunmakla birlikte Müslümanların hakimiyeti altındaki bölgelerde genellikle sergilenen hoş görülü tavrın karşı taraflarda genellikle makes bulmamış olması neticesinde şiddet şiddeti doğurmuş, hoşgörü ve saygı yerini şiddet ve nefrete terk etmiş bulunmaktadır. Tarih içerisinde genellikle Müslümanlar tarafından hoşgörülle karşılanan, Müslümanların hakimiyetinde en parlak

Demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi değerler yükselen değerler olarak lanse edilse de pratik, bunun tam aksi olarak tezahür etmektedir. İstisnaî bazı dönemleri bulunmakla birlikte Müslümanların hakimiyeti altındaki bölgelerde genellikle sergilenen hoş görülü tavrın karşı taraflarda genellikle makes bulmamış olması...

dönemlerini yaşayan, ünlü komutan Selahaddin sayesinde Orta Doğudaki varlıklarını sürdürebilen, daha yakın zamanda II. Dünya Savaşında Hıristiyanların hakimiyetindeki Avrupa'da kıyım tabii tutulan Yahudiler, bütün bu tarihi seyri göz ardı ederek işgal altında bulundurdıkları Filistin'de Müslüman tebaaya adeta yaşam hakkı tanımamakta, onlara her türlü eziyeti hoş görmektedirler. Filistin'de sergilenen bu zulüm bize göre şu anda dünyada yaşanmakta olan şiddetin en temel sebeplerinden biri olarak durmaktadır. İslamoğlu'nun (Adayış, s. 24) da ifade ettiği gibi bugün Yahudilik ve Yahudiler, Siyonizm adını verdikleri kutsal ırkçılıkla bir peygamber ismine atfettikleri terör devletiyle, ellerinde tuttukları dünya iletişim ağıyla, çok uluslu şirketleriyle, kartelleri, Mason, Lions, ve Rotary gibi kendi amaçlarına hizmet eden paravan kuruluşlarıyla, hepsinden beteri en tehlikeli silahları medyasıyla dünya istikrarsızlığının en başta gelen sebebi durumundadırlar. ■